

ALAN ROGERS

Η Εκπαίδευση Ενηλίκων

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγικό σημείωμα	9
Πρόλογος	15
Πριν ξεκινήσετε	17
1. Συμβόλαιο μάθησης	19
Με τη συμφωνία να μάθουμε μαζί	19
Οι πληροφορίες που παρέχονται	27
Η διαμόρφωση του συμβολαίου	35
Πρόσθετη βιβλιογραφία	51
2. Ορισμοί	53
Προσπάθεια κατανόησης	53
Ενήλικος	60
Εκπαίδευση	64
Εκπαίδευση ώριμης ηλικίας	75
Πρόσθετη βιβλιογραφία	80
3. Ενήλικοι εκπαιδευόμενοι	81
Ένα προφίλ	81
Διά βίου εκπαίδευση	85
Γενικά χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευόμενων	92
Συνέπειες για τον εκπαιδευτή ενηλίκων	105
Πρόσθετη βιβλιογραφία	107
4. Η φύση της μάθησης	109
Εισαγωγή	109
Τι είναι μάθηση;	112

Μαθησιακά επεισόδια	119
Υποκίνηση και μάθηση	125
Πρόσθετη βιβλιογραφία	133
5. Μάθηση και εκπαίδευση ενηλίκων	135
Πώς μαθαίνουμε;	135
Θεωρίες μάθησης	137
Μερικά κοινά στοιχεία	148
Εμπειρική μάθηση και ο κύκλος της μάθησης	151
Φροντίδες του εκπαιδευτή ενηλίκων	158
Συμπέρασμα	163
6. Στόχοι και επιδιώξεις	165
Στόχοι και επιδιώξεις	165
Καθορισμός των στόχων	175
Πρόσθετη βιβλιογραφία	191
Ένα διάλειμμα για σκέψη	192
7. Μαθησιακές ομάδες ενηλίκων	193
Τι είναι ομάδα;	195
Οι ομάδες στην εκπαίδευση ενηλίκων	201
Σημείωση: Διαλύοντας την ομάδα	210
Πρόσθετη βιβλιογραφία	212
8. Οι ρόλοι και ο εκπαιδευτής	215
Ρόλοι και αλλαγή ρόλων	215
Οι ρόλοι των εκπαιδευτών ενηλίκων	219
Συμπέρασμα	234
Πρόσθετη βιβλιογραφία	235
9. Εκπαιδεύοντας: Περιεχόμενο και μέθοδοι	237
Αναλυτικό πρόγραμμα	237
Περιεχόμενο	242
Μέθοδοι	252
Σημείωση: Αντιμετώπιση προβλημάτων στη μαθησιακή ομάδα ενηλίκων	261
Πρόσθετη βιβλιογραφία	270

Ένα διάλειμμα για περισσότερη σκέψη	271
10. Τα εμπόδια στη μάθηση	273
Εντοπίζοντας το πρόβλημα	273
Προϋπάρχουσες γνώσεις	276
Συναισθηματικοί παράγοντες	281
Συμπέρασμα	291
Πρόσθετη βιβλιογραφία	292
11. Αξιολόγηση	293
Η ανάγκη για αξιολόγηση	293
Μέθοδοι αξιολόγησης	299
Πρόσθετη βιβλιογραφία	308
12. Συμμετοχή	309
Συμμετοχή στη διεργασία	309
Μοίρασμα	313
Πρόσθετη βιβλιογραφία	317
Επίλογος	319
Βιβλιογραφία	321

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΜΑΘΗΣΗΣ

Πώς φθάσαμε εδώ...;

Με τη συμφωνία να μάθουμε μαζί

Η εκπαίδευση των ενηλίκων: ένας άλλος κόσμος

Η εκπαίδευση των ενηλίκων αφορά διάφορα γνωστικά αντικείμενα και πραγματοποιείται για διάφορους λόγους.

Άλλοτε το *περιβάλλον* της είναι εκείνο της επίσημης εκπαίδευσης και διεξάγεται σε κάποιο από τα εκπαιδευτικά μας ιδρύματα. Άλλοτε υλοποιείται μέσω κάποιου οργανισμού που ιδρύθηκε ειδικά για να συμβάλλει στην επιμόρφωση των ενηλίκων, όπως είναι ο Εκπαιδευτικός Σύνδεσμος Εργαζομένων (Workers' Educational Association [WEA]), κάποιος βιομηχανικός φορέας εκπαίδευσης ή κάποια επαγγελματική οργάνωση. Μπορεί, ωστόσο, να πραγματοποιείται και άτυπα από κοινωνικές ομάδες και εθελοντικούς συλλόγους, ομάδες γυναικών, αθλητικούς και ψυχαγωγικούς φορείς, εκκλησίες ή πολιτικά κόμματα, μουσεία και βιβλιοθήκες, ή να απευθύνεται σε στελέχη των νοσηλευτικών επαγγελματίων και των επαγγελματιών οσωτικής επέμβασης.

Οι *μορφές* και τα *πλαίσια* διαφέρουν. Η εκπαίδευση των ενηλίκων μπορεί να πραγματοποιείται τυπικά ή άτυπα μέσα σε φυλακές και χώρους εκκλησιών, σε κο-

λέγια και κατοικίες ιδιωτών, σε αθλητικά και ψυχαγωγικά κέντρα, σε εργοστάσια, σε καταστήματα και γραφεία, σε πολιτιστικά κέντρα τοπικής αυτοδιοίκησης, σε στρατιωτικές βάσεις, σε σχολεία και κέντρα ειδικής εκπαίδευσης ενηλίκων, σε κέντρα υγείας και σε χώρους πανεπιστημίων, σε εκπαιδευτικά κέντρα και σε προσωρινούς οικισμούς. Μπορεί να πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια της ημέρας ή το βράδυ, τα Σαββατοκύριακα ή κατά τις διακοπές.

Άλλοτε η *μαθησιακή διεργασία* είναι άμεση – π.χ. οργανώνονται προγράμματα μάνατζμεντ, πληροφορικής, ενημέρωσης σε νέες κατασκευαστικές τεχνικές, έκτακτα προγράμματα επιμόρφωσης για αγρότες, μαθήματα ξυλουργικής, κατήχηση σε κάποιο θρησκευτικό δόγμα. Άλλοτε είναι λιγότερο άμεση, όπως στις περιπτώσεις όπου παρέχεται υποστήριξη σε κάποιον τοπικό ιστορικό σύλλογο για να οργανώσει μία έκθεση, σε ομάδα κατοίκων που αντιστέκεται σε κάποιον πολεοδομικό σχεδιασμό, σε κάποια χορωδία ως προς το έργο της, σε ομάδες καπνιστών που θέλουν να απαλλαγούν από το κάπνισμα, σε αγρότες που θέλουν να ιδρύσουν συνεταιρισμό.

Και οργανώνεται για διάφορους *σκοπούς*: για την απόκτηση νέων προσόντων, για την αλλαγή προσωπικών στάσεων, ή την ανάπτυξη μιας κοινωνικής ομάδας, προκειμένου να αποκτηθούν νέες επαγγελματικές ή προσωπικές δεξιότητες, ή για τη βελτίωση βασικών δεξιοτήτων, ή για ν' ανοίξουν νέοι δρόμοι για περαιτέρω μόρφωση.

Άσκηση

Κρατήστε σημειώσεις για το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της επιλογής σας:

- το περιβάλλον:

Θα το αποκαλούσατε τυπικό ή άτυπο;

- μορφή και πλαίσιο:

- διεργασία:

Θα την αποκαλούσατε άμεση ή έμμεση;

- σκοπός:

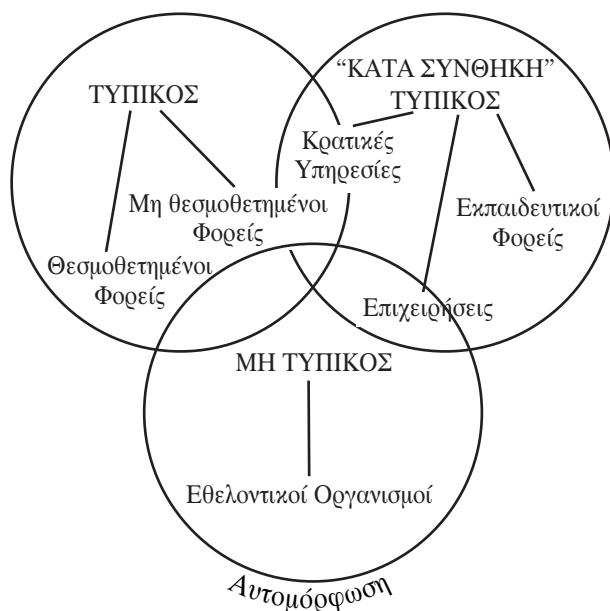
Το πεδίο στο οποίο δρούμε, της εκπαίδευσης των ενηλίκων, είναι απέραντο και έχει ποικίλες εκφάνσεις, προκαλώντας σύγχυση, επειδή φαίνεται να στερείται διάρθρωσης και μορφής. Οπουδήποτε συγκεντρώνονται δύο ή τρεις άνθρωποι για να μάθουν κάτι μεθοδικά και υπό επίβλεψη, εκεί βρίσκεται και κάποιος εκπαιδευτής ενηλίκων.

Είναι σκόπιμο να γίνει διάκριση μεταξύ τριών κύριων τομέων εκπαίδευσης ενηλίκων:

- Ο *τυπικός* – προγράμματα που οργανώνονται από σχολεία, κολέγια, πανεπιστήμια και άλλους θεσμοθετημένους ή μη θεσμοθετημένους φορείς που συνθέτουν το εκπαιδευτικό σύστημα.
- Ο *“κατά συνθήκη” τυπικός* – προγράμματα που οργανώνονται από επίσημους φορείς εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος, όπως είναι π.χ. κρατικές υπηρεσίες, φορείς βιομηχανικής κατάρτισης, συνδικαλιστικά σωματεία και επιχειρήσεις.
- Ο *μη τυπικός* – εκπαιδευτικές δραστηριότητες που οργανώνονται από εθελοντικούς φορείς και άτυπες ομάδες.

Οι κατηγορίες αυτές επικαλύπτονται ως ένα βαθμό, δεδομένου ότι τα μη τυπικής εκπαίδευσης προγράμματα ενδέχεται να παρέχονται από φορείς τυπικής εκπαίδευσης, όπως φαίνεται από τα Σχήματα 1 και 2. Είναι χρήσιμο να εντοπίσετε, αν μπορείτε, στα προαναφερθέντα σχήματα το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που σας αφορά.

Σχήμα 1: Οι τομείς της εκπαίδευσης ενηλίκων

Σχήμα 2: Πιθανή ταξινόμηση μορφών εκπαίδευσης ενηλίκων με παραδείγματα

Προγράμματα για την απόκτηση τυπικών προσόντων	Προγράμματα Επαγγελματικής Κατάρτισης	Προγράμματα Προσωπικής Ανάπτυξης	Προγράμματα Απόκτησης Βασικών Γνώσεων	Προγράμματα Κουτώνικης Ανάπτυξης
<p><i>Τυπικός Τομέας: Θεσμοθετημένοι και μη εκπαιδευτικοί φορείς</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Γενικά προγράμματα ανοικτά στους ενηλίκους, π.χ. σε σχολεία, κολέγια, πανεπιστήμια Ειδικά προγράμματα για ενηλίκους, π.χ. Ανοικτής Εκπαίδευσης-Ανοικτό Πανεπιστήμιο / Υψηλού Επιπέδου Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση / Οργανισμοί Βιομηχανικής Κατάρτισης / Φορείς αντιμετώπισης αναλφάβητισμού / Οργανισμοί τεχνικής κατάρτισης και μετεκπαίδευσης <p><i>Κατά συνθήκη Τυπικός Τομέας:</i> <i>Προγράμματα που παρέχονται από δημόσιους φορείς, φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης και άλλους οργανισμούς εκτός του συστήματος τυπικής εκπαίδευσης</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Φορείς κατάρτισης / Υπουργεία / Στρατός / Φυλακές / Αθλητικά σωματεία / Καλλιτεχνικοί & πολιτισμικοί φορείς / Μουσεία & βιβλιοθήκες Συνδικάτα / Εταιρείες & επιχειρήσεις / Επαγγελματικά σωματεία / Μέσα ενημέρωσης <p><i>Μη Τυπικός Τομέας: εθελοντικοί οργανισμοί</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Κυρίως μη εκπαιδευτικοί οργανισμοί, π.χ. ο Εκπαιδευτικός Σύνδεσμος Εργαζομένων (WEA) / Φορείς για την αντιμετώπιση του αναλφάβητισμού / Ιδιωτικά κολέγια / Μαθήματα δι' αλληλογραφίας Κυρίως μη εκπαιδευτικοί οργανισμοί, π.χ. κοινωνικές οργανισμοί / εκκλησίες / ομάδες κοινωνικές / ενώσεις ανέργων / ομάδες αυτοϊσοστηρίχτες 	<p>Ταχύρυθμα προγράμματα και σεμινάρια / Management / Πληροφορική Τεχνολογία</p> <p>Προγράμματα κατάρτισης συνδικαλιστικών στελεχών / εργατών / αγροτών</p>	<p>Μη επαγγελματικά, "ελεύθερα" προγράμματα επιμόρφωσης</p> <p>Υγεία (κάνισμα) / αλκοόλ / εγκομιού-νη / οικογενειακός προγραμματισμός / διατηρητική / αθλητισμός & χόμπι / πολιτιστικά</p> <p>Ελεύθερος χρόνος / "κάν' το μόνος σου" / καλές τέχνες</p>	<p>Νέες ευκαιρίες / Επιστροφή στην εκπαίδευση</p>	<p>Προγράμματα για την κατοικία / Προγράμματα διαμόρφωσης προγραμματισμού / Προγράμματα παρακολούθησης βάρους</p>
<p>Απολυτήρια Λυκείου, Πτυχία</p> <p>Πιστοποιητικά και άλλα διπλώματα</p> <p>Ορισμένα μη επαγγελματικά πιστοποιητικά</p>	<p>Βασική εκπαίδευση</p>	<p>Προγράμματα για γυναικές / ανέργους / συνταξιούχους / συμ-βουλευτικής γάμου</p>		

Υπάρχουν επίσης κατηγορίες ενηλίκων που εκπαιδεύονται χωρίς επίβλεψη, που καθορίζουν μόνοι τους το πρόγραμμά τους, που μαθαίνουν κάτι χωρίς να έχουν εκπαιδευτή απέναντί τους. Υπάρχει επίσης ο χώρος της *αυτομόρφωσης*. Η τελευταία περιλαμβάνει δραστηριότητες επιμόρφωσης που παρέχονται από ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, σχολές αλληλογραφίας, εκδοτικούς οίκους και περιοδικά. Δεν έχει αναγνωρισθεί όσο πρέπει ότι μερικά από τα πιο διαδεδομένα μέσα εκπαίδευσης ενηλίκων είναι οι εφημερίδες και τα περιοδικά που δημοσιεύουν προγράμματα μαγειρικής, ραπτικής, ξυλουργικής, πληροφορικής, αισθητικής και υγείας, κηπουρικής και που προσελκύουν μεγάλο αριθμό ανθρώπων. Ευκαιρίες αυτομόρφωσης παρέχονται επίσης από πολυάριθμους πολιτιστικούς οργανισμούς που διοργανώνουν μουσικές και θεατρικές εκδηλώσεις, καλλιτεχνικές εκθέσεις, επισκέψεις σε τόπους περιβαλλοντικού και ιστορικού ενδιαφέροντος και παρόμοιες δραστηριότητες που κάποιος ενήλικος μπορεί να επιλέξει να ξεκινήσει μόνος του (ή με την οικογένειά του) για ν' ασχοληθεί μ' ένα προσωπικό ενδιαφέρον του και να οδηγηθεί σε κάποιο επίτευγμα, είτε αυτό συνδέεται με την εργασία του είτε όχι. Αλλά και σε αυτές τις περιπτώσεις υπάρχει κάποιος που συμμετέχει στη διεργασία της "εκπαίδευσης", όσο έμμεση κι αν είναι η συμμετοχή του: ο συγγραφέας του βιβλίου, αυτός που σχεδίασε το μαθησιακό πρόγραμμα, κατάστρωσε τη σειρά των δραστηριοτήτων ή τα στάδια προόδου που πρέπει να ακολουθούνται ή που παράγαγε το υλικό για μελέτη.

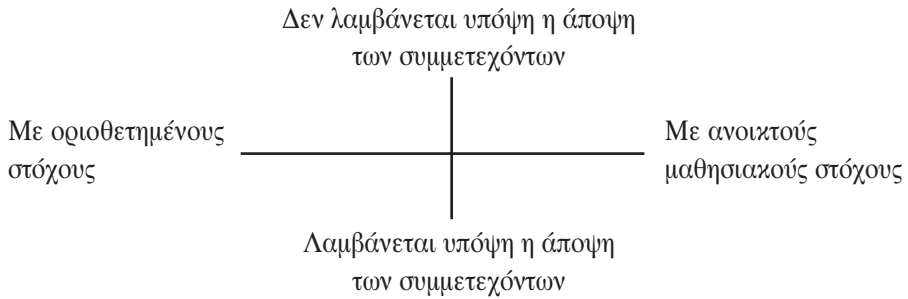
Πίσω από όλες αυτές τις μορφές εκπαίδευσης ενηλίκων υπάρχουν διάφορες ιδεολογίες, οι οποίες επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο εμείς, ως εκπαιδευτές ενηλίκων, αντιδρούμε. Οι σημαντικότερες από αυτές αφορούν (1) τους σκοπούς των προγραμμάτων και (2) τη συμμετοχή ή μη των εκπαιδευομένων στη διεργασία του σχεδιασμού. Ορισμένα προγράμματα προσφέρονται με συγκεκριμένους σκοπούς, ειδικά όσα αφορούν την κατάρτιση. Άλλα προσφέρονται με λιγότερο συγκεκριμένους στόχους, όπως είναι η προσωπική ανάπτυξη. Τα περισσότερα προγράμματα βρίσκονται μεταξύ αυτών των άκρων. Έτσι, μερικά προγράμματα οργανώνονται λαμβάνοντας υπόψη τους πιθανούς συμμετέχοντες και άλλα χωρίς να τους λαμβάνουν υπόψη. Και πάλι, κάθε πρόγραμμα βρίσκεται ανάμεσα στα δύο άκρα (βλ. Σχήμα 3). Ο καθορισμός των δύο αυτών στοιχείων εξαρτάται από την πολιτική του εκπαιδευτικού φορέα.

Άσκηση

Καθορίστε σε ποια από τις κατηγορίες του Σχήματος 3 ανήκει το δικό σας πρόγραμμα.

Σχήμα 3: Οργάνωση προγράμματος εκπαίδευσης ενηλίκων

Οι πιο πάνω κατηγορίες οργάνωσης της εκπαίδευσης ενηλίκων υποδηλώνουν τη διάκριση που πρέπει να γίνεται στις περισσότερες περιπτώσεις μεταξύ των *εκπαιδευτικών φορέων* (οργανισμοί, θεσμοί ή άτομα που σχεδιάζουν συνολικά το πρόγραμμα και σκιαγραφούν τα διάφορα μέρη του) και *εκπαιδευτών*. Η σχέση μεταξύ εκπαιδευτικού φορέα και εκπαιδευτή στην εκπαίδευση των ενηλίκων είναι σύνθετη και διαφέρει πολύ από περίπτωση σε περίπτωση. Σε ορισμένα τμήματα του μη τυπικού τομέα ενδέχεται οι δύο ρόλοι να συνυπάρχουν σε ένα και το αυτό πρόσωπο. Επιπλέον, σε κάθε περίπτωση ο εκπαιδευτής προγραμματίζει τη μαθησιακή κατάσταση και ταυτόχρονα εκπαιδεύει (σε ορισμένες περιπτώσεις περισσότερο το πρώτο). Ωστόσο, τα ενδιαφέροντα του εκπαιδευτικού φορέα / οργανωτή και του εκπαιδευτή είναι από πολλές απόψεις διαφορετικά και καλό θα είναι να συγκρατήσουμε στη μνήμη μας αυτή τη διάκριση.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί μια ολοκληρωμένη θεώρηση των κύριων θεμάτων που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτές ενηλίκων. Το βιβλίο απευθύνεται σε εκείνους που εκπαιδεύουν ενηλίκους είτε σε επίσημα οργανωμένα προγράμματα είτε εθελοντικά σε διάφορους φορείς ή οργανισμούς. Θα φανεί ιδιαίτερα χρήσιμο στους έμπειρους εκπαιδευτές, αλλά και σε ανθρώπους που η κύρια απασχόλησή τους είναι άλλη και που αναλαμβάνουν το ρόλο του εκπαιδευτή περιστασιακά ή σε εθελοντική βάση. Απευθύνεται επίσης σε στελέχη που οργανώνουν ή αξιολογούν προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων σε κρατικούς ή ιδιωτικούς φορείς.

Χαρακτηριστικό του βιβλίου του A. Rogers είναι ότι, από τη μία, παρουσιάζει μια βαθιά και διαφωτιστική επεξεργασία των θεωρητικών ζητημάτων της εκπαίδευσης ενηλίκων και, από την άλλη, συνδέει την επεξεργασία αυτή με πρακτικές εφαρμογές. Ο συγγραφέας εμπλέκει, στην πορεία του βιβλίου, τον αναγνώστη σε μια σειρά από ασκήσεις, μέσα από τις οποίες του δίνεται η δυνατότητα να εφαρμόζει στην πράξη όσα μαθαίνει.

Ο **Alan Rogers** είναι Διευθυντής του Κέντρου «Εκπαίδευση για την Ανάπτυξη» και Επισκέπτης Καθηγητής του Πανεπιστημίου του Reading (Αγγλία). Διετέλεσε Διευθυντής του Ινστιτούτου για τη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση στο Πανεπιστημιακό Κολέγιο Magee, στο Londonderry, το οποίο ανήκει στο Πανεπιστήμιο του Ulster (Β. Ιρλανδία).

ISBN 978-960-375-015-4

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 3015